

Кондратюк С. В.

СТВОРЕННЯ ТА ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ЗУНР

Вирішальну роль в історії ХХ століття справили Перша світова війна та події, що пов'язані з революційними рухами в Центральній та Східній Європі.

Після капітуляції Австро-Угорщини у Першій світовій війні на її уламках в жовтні-листопаді утворилися самостійні держави: Австрія, Угорщина, Чехословаччина, Королівство сербів, хорватів та словенців (КСХС).

В дні розпаду Австро-Угорської імперії 19 жовтня 1918 р. у Львові була створена Українська Національна Рада, яка 1 листопада 1918 р. проголосила утворення в Галичині та Буковині української держави - Західноукраїнської Народної Республіки (ЗУНР). Досвід її державного будівництва та правової системи може бути використаний при розбудові незалежної України на сучасному етапі.

В Україні розвивається історія становлення парламентаризму як складова частина історії держави і права, науки конституційного права, політології та інших наук. Історико-правовий підхід до проблеми акцентує увагу на трансформації громадських організацій українців у представницькі організації з подальшим формуванням парламенту у сучасному розумінні. З точки зору теорії держави і права ця трансформація є державотворчим і правовим досвідом, набутим українцями в період відродження української державності на початку ХХ ст. Дана проблема є важливим предметом історико-правових досліджень у рамках встановлення модерної української державності та демократії.

Першими літописцями ЗУНР, її представницьких органів були члени Національної Ради Державних секретарів (С.Вітик, К.Левицький, М.Лозинський, В.Охримович, В.Панейко, Є.Петрушевич, Л.Цегельський та ін.). Значний конкретно-історичний матеріал, щодо створення і функціонування представницьких органів ЗУНР міститься в публікаціях 30-60-х рр. ХХ ст. дослідників з діаспори (М.Стахіва, І.Хоми, М.Чубатого, С.Ярославина). Із сучасних дослідників виділимо праці істориків і правників: Я.Дашкевича, О.Карпенка, О.Красівського, В.Кульчицького, В.Кондратюка, М.Кугутяка, М.Литвина, С.Макарчука, К.Науменка, В.Ортинського, О.Павлишина, О.Павлюка, А.Панчука, О.Рубльова, Б.Тищика, та ін. [1]. Важливою подією для всебічного дослідження діяльності представницьких органів ЗУНР стало оприлюднення від 2001 р. архіву ЗУНР, матеріали якого розпоршені як в Україні, так і в Росії, Польщі, Австрії, Чехії, Канаді, Ватикані [2].

Сьогодні Україна – парламентсько-президентська держава з усіма необхідними для цього атрибутами. Формування парламенту, всієї державно-правової системи відбувалося одночасно з проголошенням незалежності Української держави у серпні 1991 року. В той же час історичний досвід розбудови державності України говорить про те, що формування представницьких органів українців має глибокі історичні корені. Значний досвід державного будівництва та творення правової системи можемо перейняти вивчаючи питання створення та діяльності представницьких органів ЗУНР.

Проголошенню ЗУНР і створенню безпосередньо її представницьких органів передували події Першої світової війни, з вибухом якої починаються пошуки і впровадження певних українських форм адміністрації з ознаками представницької влади. В умовах війни ці специфічні органи опиралися на основні політичні партії і масові громадські організації, які виражали, в основному, економічні, соціально-культурні інтереси і духовні запити переважної більшості українського населення Галичини й Буковини і, до певної міри, Закарпаття.

Слід зазначити, що початок світової війни виявив неготовність української політичної еліти по обидва боки Збруча адекватно сприйняти виклики часу: наддніпрянці у своїй масі не могли вирватися „з обіймів“ драгоманівської ідеї „автономізму“, а „західники“ - відмовитися від надії на поділ „з ласки цесаря“ Галичини на „українську“ і „польську“ та на створення окремого українського коронного краю. Останнє, зокрема, чітко окреслено у програмі Української Національно-Демократичної Партії, найвпливовішої політичної партії краю напередодні війни [3, с.10-15].

З початком війни австро-угорський імператор Франц-Йосиф I видав маніфест „До моїх вірних народів!“ із закликом твердо стати „в обороні Вітчизни й імператора“. Скориставшись нагодою, українські політики повели переговори у Відні з австро-угорським урядом щодо поділу Галичини (на східну -українську і західну - польську), які, проте, не увінчалися успіхом [4, с.14]. Однак галичани не втрачали надії, що їм, зрештою, вдасться досягнути цієї мети.

Використавши набутий в умовах Австрійської імперії та Австро-Угорської монархії політико-правовий досвід, з початком Першої світової війни і в її ході українці творили відповідні до умов війни, представницькі демократичні органи суспільно-політичного управління українським громадянством. Перший такий орган - Головну Українську Раду (ГУР) було створено 1-2 серпня 1914 р. у Львові з представників основних українських політичних партій (національно-демократичної (НДП), радикальної (УРП) та соціал-демократичної (УСДП) - по чотири особи від кожної), за участю представників патріотичних громадських об'єднань „Сокіл-Батько“, „Український січовий союз“ та інших.

Очолив ГУР один з найавторитетніших на той час українських галицьких політиків, голова НДП і Української парламентарної репрезентації у віденському парламенті адвокат Кость Левицький. Вважаючи себе повноважним представницьким політичним органом регіонального українства, ГУР визначила першорядним своїм завданням захист інтересів українського народу в Австро-Угорщині під час війни.

З тим, щоб розширити базу українського руху, піднести авторитет і значення представницького (зважаючи на умови війни) органу українців, 5 травня 1915 р. ГУР було реорганізовано в Загальну Українську Раду (ЗУР). До складу ЗУР увійшли: 21 представник від Галичини, сім - Буковини і три - від СВУ. Головою президії було обрано Костя Левицького, заступниками - Миколу Василька (Буковина), Лева Бачинського, Євгена Петрушевича, Миколу Ганкевича (Галичина) та Олександра Скоропис-Йолтуховського (СВУ). Отже, значною мірою ЗУР репрезентувала весь український народ. 12 травня 1915 р. вона звернулася з програмною декларацією до віх народів світу, підтверджуючи, що її метою, як і колишньої ГУР, є створення самостійної держави

на підросійській Україні та здобуття автономії для українського народу в Австро-Угорщині [5, с.222-223].

Створення Української Центральної Ради у Києві (березень 1917р.), проголошення УНР (листопад 1917р.), визнання Центральними державами на мирових переговорах у Бресті взимку 1917-1918рр. України самостійною державою, тобто суб'єктом міжнародного права, справили сильний вплив на галицьке суспільство, на всі його соціальні шари і верстви.

8 січня 1918 р. президент США Вудро Вільсон (1856-1924) оголосив „14 пунктів” американської позиції щодо умов закінчення світової війни та майбутнього миру, долі Австро-Угорщини та ін. У них поневолені народам Австро-Угорської імперії гарантувалося право на вільне самовизначення. США проголосила, що „всі слов'янські народи повинні бути звільнені з-під австро-угорського ярма” [6, с.405].

На протигагу поборницьким настроям, що опанували значною частиною українського суспільства, галицький політикум поводився обережно і вперто тримався думки про створення зі Східної Галичини окремого коронного краю в складі Австро-Угорщини. І мав на це певні підстави. 12 лютого 1918 р., після повідомлення про підписання у Бресті мирного договору, у Львові зібралось близько 200 „визначніших членів української громади без різниці станів”, які вітали проголошення УНР і укладення мирного договору. У прийнятій резолюції було заявлено, що „[...] бажачучи жити в згоді з народом польським, Українці міста Львова з усім натиском мусять відперти безпідставні польсько-імперіалістичні претензії та посягання на яку-небудь часть української землі, зокрема на Холмщину, Підляшшя чи українську Галичину. Мир між народами польським і українським може настати лише тоді, коли край Галичина буде поділений відповідно до національних відносин [...] і українська територія габсбурзької монархії зстане уконститутована як окремий державний організм в зв'язи з габсбурзькою монархією” [7].

Наступним кроком галичан до створення повноважних представницьких органів стало скликання 25 лютого 1918 р. за ініціативою Української Парламентарної Репрезентації у Львові з'їзду українських нотаблів - спільних зборів майже 500 представників усіх галицьких партій. Прикметно, що в роботі з'їзду взяли участь два наддніпрянці: „Як гості явились два визначні закордонні Українці: п. генерал Коленко дельгат укр. воєнного міністерства, що саме вертав уже з Відня до Києва, і п. Коваленко, звісний письменник” [8, с.80-81].

Підтримавши постанови Берестейського миру, з'їзд зажадав „[...] його невідмінного та безпovolочного переведення, зокрема його ратифікації в Австро-Угорщині”, а також відділення від королівства Галичина, „як спадщини колишнього галицько-володимирського королівства [...] Великого князівства Краківського і князівства Освенціма та Затора та щоби з укр. земель Галичини та Буковини утворено окремий державний організм” [8, с.81-82]. Надзвичайно важливим, з огляду на утвердження власної державності, було прийняття з'їздом постанови (практично одноголосне) щодо організації „національної оборони” в краї і створення для цього загальнонаціонального Фонду [8, с.82-83].

Ознаки розпаду Австро-Угорської монархії були очевидними і це викликало відповідне реагування галицького політикуму, яке полягало в подальшому розвитку і

вдосконаленні представницьких форм управління національним співтовариством з урахуванням його соціально-економічних і духовно-культурних інтересів і потреб. 24 березня 1918 р. відбулася таємна нарада за участю Української Парламентарної Репрезентації та українських послів до галицького сейму. На ній обговорювалось питання „про організацію національної оборони”. Наступного дня було проведено нараду представників українських політичних партій і організацій, на якій йшлося „про конститування українського державного організму в Австрії” та про організацію національних сил. На нараді соціал-демократ В.Темницький запропонував висунути вимогу про зміну форми державного устрою Австро-Угорської імперії - перетворити її у федерацію окремих національних держав, у т.ч. Української, яка повинна бути утворена не лише із українських земель Австрії (Галичини й Буковини), а й „цілої Австро-Угорщини”, тобто ще із залученням Закарпатської України [9, с.124-125]. У цій державі український народ мав стати „повноправним господарем”. Це був новий, чітко проартикульований акцент у політичних домаганнях галицьких українців.

У серпні 1918 р. у Львові в приміщенні товариства „Просвіта” відбулася ще одна нарада провідних українських політичних діячів, на якій було розглянуто конкретні заходи щодо створення відповідних політичних і військових органів, які б (за прикладом чехів і поляків) зайнялися перебранням влади від австрійського уряду. Відбуватися це мало не шляхом революційним, а через мирний переговорний процес, внаслідок чого загальнодержавний уряд „[...] по справедливості передасть українцям територію”. Характерним з цього огляду виглядає запевнення австрійської влади тодішнім головою УПР Є.Петрушевичем: „Ми ніколи не прагнули викликати в народі революцію, навпаки, наш народ вірно стоїть на сторожі інтересів держави [...] Зірка Габсбурзької монархії все ще світить ясно [...]” [10, с.81]. Як пересвідчуємось, австрофільство глибоко сиділо в українських політичних провідниках.

Тим часом новий австрійський прем'єр-міністр Гусарек (прихильник поляків) на зустрічі з Є.Петрушевичем однозначно висловився проти поділу Галичини на східну і західну. Водночас він скерував міністра закордонних справ графа Буріана до Берліна, щоб „прихилити Німеччину до австро-польського рішення” [11]. Позиція вищих австрійських урядовців щодо долі українців в імперії нарешті викликала гостру реакцію відданої і поступливої до того галицької політичної еліти. Народний комітет найбільшої і найавторитетнішої в Галичині партії УНДП звернувся до всього українського населення краю із закликом провести упродовж тижня з 15 по 22 вересня 1918р. протестні віча та настоювати на домаганні утворення окремого коронного краю. Українці активно відгукнулися на цей заклик. По всій Галичині пройшли масові віча, в яких взяли участь десятки тисяч людей. Рішення віч скеровувалися імперській владі [12].

Різко з цього приводу прозвучав 4 жовтня 1918 р. в австрійському парламенті виступ Є.Петрушевича: „Коли Австрія хоче залишатися старою Австрією, не хоче провести поділ Галичини, тоді український нарід мусить втратити останню надію на краще майбутнє в цій державі, і в зв'язку з цим ми вже сьогодні заявляємо про своє найсвятіше право на об'єднання всіх українських земель в одну Українську незалежну державу і домагаємось приєднання всіх українських областей Австро-Угорської монархії, отже і українських земель Угорщини, до Української держави” [10, с.127].

Гострі виступи Є.Петрушевича та соціал-демократа С.Вітика з віденської парламентської трибуни стривожили поляків, які вже тривалий час вели підготовку до захоплення влади в Галичині. Натхненні проголошенням 8 жовтня 1918р. Регентською радою у Варшаві незалежності Польщі, водночас тут, в Галичині, вони відчували реальну загрозу своїм планам. Наступного дня так зване „польське коло” на засіданні Ради послів зажадало від австрійського уряду офіційної заяви про передачу всієї Галичини під польську адміністрацію і включення її до складу Польщі [10, с.128]. Того ж дня (9 жовтня) там же, на засіданні Ради послів, виступив К.Левицький, який висловив протест проти політики поляків та австрійського уряду у Східній Галичині, „котру віддано в руки поляків”. Він наголосив, що „[...] українська справа є міжнародною справою! Тому українці домагаються свободи і самоуправи на своїх землях, а здійснення цього права є поділ Галичини [...] А коли австрійське правительство не може перевести цього поділу, або не хоче, то галицькі українці заявляють безумовно, що їх шлях веде не до Варшави, але до Києва” [13, с.105].

Самою логікою подій Українська Парламентарна Репрезентація була підведена до ідеї створення національного революційного парламенту. Подальші її дії свідчать, що з самого початку УПР робила все, щоб спрямувати державотворчий процес в правове русло у відповідності до міжнародних правових норм і водночас дотримувати межі правового поля Австро-Угорщини. 10 жовтня там же, у Відні, під головуванням віцепрезидента Ю.Романчука і за участю члена палати панів митрополита А.Шептицького та єдиного в уряді міністра-українця (охорони здоров'я) І.Горбачевського відбулися спеціальні збори УПР. Доповідь про політичне становище зробив посол Є.Левицький. Він вніс пропозицію скликати у Львові „національну Конституанту” (Конституційні збори), яка від імені українського народу імперії здійснила б право народу на національно-державне самовизначення, навіть усупереч бажанню австрійського уряду. Пропозиція була прийнята одностайно. Збори визначили дату (18 жовтня о 17.00, Мала зала Народного дому у Львові), персональний склад установчих зборів майбутньої Української Національної Ради (УН Ради), обрали підготовчий робочий орган - Президію УН Ради. Тоді ж вирішено скликати 19 жовтня у Львові з'їзд „мужів довір'я” з усіх українських земель Австро-Угорщини і затвердити вищий представницький орган українського народу імперії - Українську Національну Раду. До складу УН Ради автоматично мали увійти усі українські послы австрійського парламенту, галицького і буковинського сеймів, по три представники від політичних партій, єпископи [9, с.86].

Розпад імперії відбувався стрімко. Прагнучи за всяку ціну зберегти монархію, новий цісар Карл I 16 жовтня 1918 р. видав маніфест „До моїх вірних австрійських народів!”, яким нібито погодився на перетворення Австро-Угорщини на федеративну державу. І то на віддалену перспективу. А на поточний період констатувалося: "Доки не завершиться сеї перебудови законним шляхом, залишаються у силі без ніякої зміни установи, що існують для збереження загальних інтересів" [14]. Скільки і доки триватиме ця „перебудова” було невідомо.

УПР тим часом діяла за ухваленим сценарієм. 18 жовтня 1918 р., у п'ятницю, як і передбачалось, в Народному домі у Львові о 17.00 розпочалося зібрання Української Конституанти (Установчих зборів), яка мала вирішити долю західноукраїнських земель Австро-Угорської монархії. Згідно з прийнятим з початку зборів Статутом, до Консти-

туанти увійшли: українські послы і члени Палати Панів від Галичини і Буковини австрійської Державної ради; послы-українці Галицького і Буковинського крайових сеймів; активісти громадсько-політичного життя краю (представники різних соціальних станів). Загалом у зібранні Конституанти взяли участь: 26 послів до австрійського парламенту; 14 послів Галицького сейму; 6 послів Буковинського сейму; 2 члени Палати Панів - митрополит Андрей Шептицький і радник Олександр Барвінський; єпископи Григорій Комишин і Йосафат Коциловський; по 3 представники від національно-демократичної, радикальної, соціал-демократичної партій Галичини; по 3 представники від українських партій Буковини: національно-демократичної, народної, радикальної і соціал-демократичної; чотири представники від української студентської молоді та п'ять - від української преси [15].

Конституанта офіційно проголосила себе Українською Національною Радою (скорочено УН Рада) з повноваженнями парламенту. Президентом (головою) УН Ради обрали Євгена Петрушевича [16].

Слід наголосити, що в УН Раді були представлені тією чи іншою мірою всі суспільні стани і соціальні верстви українського населення Галичини і Буковини: правники, вчителі, священослужителі, селяни, робітники, професори, студенти, представники преси, в тому числі такі відомі політичні, культурні й церковні діячі, як митрополит Андрей Шептицький, єпископ Григорій Комишин, Юліан Романчик, Євген Петрушевич, Кость Левицький, Микола Василько, Лонгин Цегельський, Євген Левицький, Олександр Барвінський, Василь Стефаник, Іван Горбачовський, Степан Смаль-Стоцький, Станіслав Дністрянський, Олександр Колесса та ін. [17, с.135]. Такий широкий представницький спектр надавав легітимності рішенням УН Ради, що цілком відповідало європейській політико-правовій традиції, засадам демократичної парламентської республіки.

На жаль, на збори (Конституанту) не змогли прибути представники Закарпаття, але група тамтешніх русинських (українських) політичних діячів надіслала до Львова письмове повідомлення, що Закарпаття солідаризується з Галичиною [4, с.406].

Трьох своїх представників-делегатів обрав до складу УН Ради і Український Національний Союз у Києві: члена Центральної (і Малої) Ради, міністра освіти УНР Вячеслава Прокоповича; члена Центральної Ради, голову Українського військово-революційного комітету (ВРК) у Києві, члена ЦК УСДРП Володимира Чехівського і члена Центральної Ради, колишнього заступника губернського комісара Галичини і Буковини Михайла Корчинського [18]. Дуже поважне представництво, як бачимо. Та через підготовку протигетьманського виступу в Україні вони приїхати не змогли.

Як же протікали збори Конституанти? Серед всіх питань найперше виділимо прийняття Статуту Української Національної Ради, в якому, зокрема, було за акцентовано:

„1. Українська Національна Рада є Конституантою тієї частини українського народу, яка живе в Австро-Угорській монархії, на цілій його етнографічній території.

2. Українська Національна Рада має право і обов'язок:

а) виконувати в хвилі, яку признає за відповідну, іменем українського народу Австро-Угорської монархії його право на самовизначення та рішити про державну долю всіх областей, населених тим народом;

б) підприняти усі постанови та заходи репрезентативного, законодавчого та адміністративного характеру, щоби своє рішення перевести в життя" [17]. (Всього п'ять пунктів).

Другим, доленосним для західних українців, документом була одностайно прийнята Постанова про утворення на українських землях Австро-Угорщини Української держави. Пропонуємо її зміст повністю:

„Стоячи на становищі само означення народів, Українська Національна Рада, як Конституанта, постановляє:

1. Ціла етнографічна українська область в Австро-Угорщині, а зокрема Східна Галичина з граничною лінією Сяну із влученням Лемківщини, північно-західна Буковина з містами Чернівці, Сторожинець і Серет та українська полоса північно-східної Угорщини - творять одноцільну українську територію.

2. Ся українська національна територія уконституується як Українська держава. Постановляється поробити приготовчі заходи, щоби се рішення перевести у життя.

3. Взивається всі національні меншості на сій українські області - причім Жидів признається за окрему національність - щоб уконституувалися і негайно вислали своїх представників до Української Національної Ради в кількості, відповідаючій їх числу населення.

4. Українська Національна Рада виготовить конституцію для утворення сим способом держави на основах загального, рівного, тайного і безпосереднього права голосування з пропорціональним заступництвом (представництвом) з правом національно-культурної автономії та з правом виступства (виходу) при правительстві для національних меншостей

5. Українська Національна Рада жадає, щоб зорганізована оце в державу українська територія мала безумовно своїх заступників на мировій конференції.

6. Теперішному австро-угорському міністрові за граничних справ граф. Буранові відмовляється права виступати від імені сеї української території" [19].

Збори Конституанти проходили бурхливо, в напружених дебатах до глибокої ночі. Так, соціал-демократи, частина радикалів і націонал-демократів, представники студентства висловились за негайне об'єднання українських земель Австро-Угорщини з Наддніпрянською Україною, яка в той час була ще гетьманською. Ці партії відбивали настрої, які домінували тоді в галицькому суспільстві. Гаряча дискусія довкола цього питання тривала 12 годин. Врешті-решт вирішили поки що не приєднуватися до України, оскільки в „14 пунктах" президента США В.Вільсона народам Австро-Угорщини гарантувалось право на самовизначення, а Росія трактувалась як єдина держава, єдиний народ. Злука з гетьманською Україною, федеративною частиною єдиної Росії, загрожувала б Галичині згодом опинитися під владою Росії. До того ж, члени Українського Національного Союзу в Києві, які готували в цей час повстання проти гетьмана, просили, щоб Галичина не приєднувалася саме до гетьманської України і тим самим не зміцнила становища гетьмана [20,с.29].

19 жовтня 1918 р. там же, в Народному домі, розпочався, як і намічалось, з'їзд „мужів довір'я" - представників міст, містечок, повітів, сіл, різних громадських організацій, яких прибуло близько 300 чоловік. Вони повинні були затвердити склад УН Ради і Постанову про утворення на українських землях Австро-Угорщини Української держави. Що і було здійснено з небувалим натхненням і ентузіазмом. Як пересвідчуємося, все

відбувалось у правовий легітимний спосіб, що говорить про відданість галицьких політичних лідерів ідеалам європейського демократизму і парламентаризму.

Того ж дня УН Рада ухвалила свої „Прокламації“, в яких закликала національні меншини - поляків, євреїв, німців - надіслати своїх представників до щойно створеного парламентського органу [18]. Однак вони не скористалися цією можливістю. Лише один недавній парламентський посол Ернест Брайтер (єврей за національністю) погодився вступити до Української Національної Ради як представник польської меншини. В подальшому він був членом Державного секретаріату ЗУНР [21, с.87].

19 жовтня УН Рада утворила 3 комісії (делегатури) з функціями вищої виконавчої влади: репрезентативну й загально виконавчу - у Відні (Є.Петрушевич - голова, члени: В.Бачинський, Н.Василько, Є.Левицький, А.Лукашевич, К.Трильовський, Т.Окуневський), організаційну - для Галичини і Закарпаття (К.Левицький - голова, члени: І.Кивелюк, І.Макух, І., І.Курівець, О.Барвінський, О.Назарук), Буковинську створено 21 жовтня (очолив її у Чернівцях Омелян Попович) [22, с.10-19].

25 жовтня 1918 р. Буковинська делегатура прийняла назву Український Краєвий комітет Буковини, який після перейняття українцями влади 7 листопада 1918 р. у Чернівцях і обрання О.Поповича представником краю, отримав назву Українська Краєва Національна Рада (очолив її А.Артимович) [23, с.306-308]. 19 жовтня було також обрано Президію УН Ради, яка представляла її в період міжсесіями [24, с.19].

Під час з'їзду „мужів довір'я“ під стінами Народного дому зібралося двохтисячне стихійне народне віче. Прийняття кожного законодавчого акту щойно затвердженим національним парламентом сприймалося схвальними вигуками, здравницями і оплесками [13, с.114]. Перед народним зібранням виступали члени УН Ради, у тому числі й М.Ганкевич, який, зокрема, наголошував, що [...] домаганням і ціллю всіх українців є з'єдинення всіх українських земель [...] в одну державу [...] з'єдинену, вольну, самостійну Українську Республіку“. Він говорив також про захист соціальних і національних прав народів в Українській державі, закликав до мирного, демократичного, справедливого розв'язання спірних питань з поляками і росіянами.

Хоч більшість галичан і буковинців, передусім молоде покоління різних станів і верств, жадали об'єднання західноукраїнських земель з Великою Україною, політичні керманічі старшого покоління (Є.Петрушевич, К.Левицький, С.Голубович, І.Горбачевський, К.Трильовський та ін.), виховані в політико-правовій системі Австрії і віддані їй, міцно трималися думки, що, незважаючи на прийняту постанову про утворення Української держави, Західна Україна на правах автономії має залишатися в складі Австро-Угорщини. З такими намірами очолювана Є.Петрушевичем депутація 20 жовтня 1918 р. відбула зі Львова до Відня. Учасник Національних зборів Дмитро Паліїв з гиркотою писав про це: „Загал з таким рішенням не погоджувався. До України - така була загальна думка і воля. Витворювалися два різні табори. Старі і відповідальні тоді політики шукали компромісу з Австрією. Соціал-демократія, молодь і „голос народа“ бажали йти революційним шляхом. Прірва вже тоді наростала“ [25, с.7].

Вищі урядовці у Відні обходилися обіцянками, які нічого конкретного не значили. Імператор українську депутацію не прийняв. Було очевидним, що австрійська влада вичікує, як розгортатимуться події в Галичині і світі. Збагнувши врешті-решт марність своїх зусиль і незацікавленість керівництва держави „українським питанням“,

СТВОРЕННЯ ТА ДЕРЖАВНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ
ПРЕДСТАВНИЦЬКИХ ОРГАНІВ ЗУНР

очолована Є.Петрушевичем репрезентативно-виконавча делегатура УН Ради повним своїм складом ухвалила:

„1. Українська Національна Рада має обняти управу українських областей в Галичині.

2. Українська Національна Рада нав'яже взаємини з іншими Національними Радами задля узгодження спільних справ і у справі укладення перемир'я.

3. Українська Національна Рада вестиме мирні переговори самостійно.

4. Уконституювання Української Національної Ради слід нотифікувати Українській державі й іншим державам" [26].

Українська галицька політична еліта крок за кроком наближалася до ідеї створення української держави. Упродовж двох днів (18 і 19 жовтня 1918 р.) галицькі політичні кола, у відповідності з міжнародними правовими нормами, проголосили створення Української держави, обрали і затвердили на Установчих зборах її законодавчий орган - Українську Національну Раду, сформували органи виконавчої влади у формі 3-х комісій (делегатур). Першим реальним державотворчим кроком молоді влади стало прийняття репрезентативно-виконавчою делегатурою наприкінці жовтня 1918 р. означеної вище віденської ухвали. Попереду на Українську Національну Раду (революційний український парламент) і її виконавчі органи чекала важка, виснажлива праця з розбудови і вдосконалення демократичних владних інститутів в умовах українсько-польської війни (1918-1919р.р.).

Таким чином, ми простежуємо, як відбувалась трансформація громадських організацій українців у представницькі з подальшим формуванням національного парламенту європейського зразка.

Список джерел та літератури:

1. Докладніше див.: Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. Вип.6: Західноукраїнська Народна Республіка. Історія і традиції. - Львів, 2000.- 374 с.; Кондратюк В. О., Регульський В.Л. ЗУНР: Становлення і захист завоювань (1918-1921). - Львів, 1998. - 96 с.; Тищик Б.Й. Західно Українська Народна Республіка (1918-1923). Історія держави і права. - Львів: Тріада плюс, 2004. - 392 с.; Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. - Івано-Франківськ. - 264 с.; Литвин М. Українсько-польська війна 1918-1919 рр. -Львів, інститут українознавства ім. Крип'якевича, інститут східно-центральної Європи,1998, 488с.; Павлишин О. Українська Національна Рада ЗУНР-ЗоУНР: реконструкція особового складу (жовтень 1918 р. - червень 1919 р.) // Матеріали засідань історичної та археографічної комісії НТШ в Україні. Вип.2. - Львів, 1999. - С. 234-252 та ін.

2. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Документи і матеріали: У 5 т. -Т.1. Листопадава 1918 р. національно-демократична революція. Проголошення ЗУНР /Укладачі Карпенко О., Мицан К. - Івано-Франківськ, 2001. - 584 с.; Т.2. Державотворчі й адміністративно-організаційні процеси. - Івано-Франківськ, 2001. - 710 с.; Ортинський В.Л. Силлові структури Західно-Української Народної Республіки.- Львів, Львівський юридичний інститут МВС України.-2004.-368с.

3.Див.: Баран С. Наша програма і організація. Програма і організація української національно-демократичної (народної) партії. - Львів, 1913. -24с.

4.Див. : Верига В . Визвольні змагання в Україні 1914-1 923 рр. : У 2-х томах. - Т. 1 . -Львів, 1998. – 524с.

5. Українська суспільно-політична думка в XX столітті: Документи і матеріали. –Т.1.- Сучасність,- 1983.- 510с.

6. Цит. за: Верига В. Визвольні змагання в Україні. . . - Т. 1 . - С.405.

7. Українське слово. -1918. -14 лют.

8. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Документи і матеріали. . . - Т. 1, - Івано-Франківськ: Лілея.-2001, 584с.
9. Див.: Тищик Б.Й. Західно Українська Народна Республіка (1918-1923). Історія держави і права. – Львів: Тріада плюс, 2004.- 392с.
10. Цит. за: Тищик Б.Й. Західно-Українська Народна Республіка 1918-1923. Історія держави і права. - Львів: Тріада плюс, 2004.- 392с.
11. Українське слово. -1918.-10 верес.
12. Див.: Діло. - 1918. - 2-16 жовт.
13. Левицький К Великий зрив. До історії української державності від березня до листопада 1918 р. на підставі споминів та документів. Львів:Червона калина,1931.-152с.
14. Діло. - 1918 -19 жовт.
15. Діло. - 1918. - 22 жовт.; Українське слово. - 1918. - 22 жовт.
16. Діло. - 1918. -20 жовт.
17. Див.: Кугутяк М. Галичина: сторінки історії. - Івано-Франківськ. - 264 с.
18. Українське слово. - 1918. - 22 жовт.
19. Діло. -1918. -22 жовт.
20. Ярославин С. Визвольна боротьба на Західно-Українських землях у 1918-1923 рр. - Філадельфія, 1956. – 183с.
21. Довідник з історії України. – Київ:Генеза, 2002. - 1135с.
22. Левицький К. Розпад Австрії і українська справа // Українська Галицька Армія: матеріали до історії. -Т.3.-Вінніпег: В-во Д.Микитюка,-1966.- 285с.
- 23.Буковина: її минуле і сучасне. - Париж; Філадельфія, Детройт, 1956. – 326с.
- 24.Див.: Тищик Б.Й., Вівчаренко О. А. Західноукраїнська Народна Республіка 1918-1923р.р. До 75-річчя утворення і діяльності. Коломия:Сіт, 1993.-120с.
25. Палів Д. Листопадова революція, - Львів, 1929. – 44с.
26. Українське слово. - 1918. - 29 жовт.

Поступила в редакцію: 20.12.2006 г.